

perjuris occasio daretur, mos invaluit ut reo in criminalibus causis præsertim majoribus, non deferatur juramentum de veritate dicenda. Ratio conclusionis est, quia iudicis præceptum ut sit legitimum non solum debet inniti abstracto conceptui jurisdictionis et potestatis, sed etiam debet esse in concreto accommodatum humanæ conditioni. *Can. 2. Dist. 4.* Atqui videtur esse nimis durum, et parum naturæ hominis accommodatum, instinctu vitæ et libertatis vehementer acti, præceptum manifestandi crimen in eum præcise finem, ut pœnam criminis acerbissimam subeat. Igitur præceptum hujusmodi si a iudice imponatur, non est undequaque legitimum et obligans reum. Accedit animadversio. Scilicet saltem dubiam esse in casu legitimitatem præcepti iudicis. Atqui valida ratio juridica suadet obligationem obediendi iudici imperanti, in dubio legitimitatis interrogationis reum non adstringere juxta *regulam 11. juris in VI°.* quæ statuit in dubio favendum esse reo. Ergo.

18. Diximus tamen excluso mendacio. Nam non posset coonestari mendacium ex spe evadendi pœnam. Qua in re sciendum est damnatam fuisse ab Innoc. XI. d. 11. Martii 1671, prohibitamque sub pœna excommunicationis sequentem propositionem 'Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur nec est perjurus'. Si bene intelligatur intentio damnationis hujus propositionis, apparet non fuisse ulla ratione proscriptam supra expositam sententiam. Nam Pontifex proscrit proprie dictam amphibologiam et puram restrictionem mentalem, quæ tunc verificatur, cum adhibitis verbis, quæ unum solummodo sensum habent ob diversam solam mentis intentionem, qui loquitur dicit vel non contigisse factum, quod contigit, vel aliter contigisse quam revera contigit. Ita ex. gr. si quis interrogatus an certa die, certaque hora transierit per aliquam viam, neget, eo quod in mente cogitet, alias non transiisse per eandem viam, dum revera per illam viam transierit. At quando dicunt auctores non teneri reum absque mendacio pandere veritatem iudici interroganti, non excludunt posse adhiberi restrictionem mentalem; cum tamen dicunt adhibendam esse quæ fundamentum habet in realitate factorum, ita nempe ut circum-

stantia de qua interrogatur reus, sive in se sive ob verba, quibus exprimitur, optime possit dupliciter accipi et explicari. Hinc dum in uno sensu sumitur ab interrogante, potest ab eo qui respondet intelligi in alio sensu, et per consequens mendacium et perjurium locum non habet; nam reus quamvis non respondeat cohærenter ad iudicis mentem, tamen ejus adsertio vera est. Ergo.

19. Pro intelligentia tituli, et consequenter ad quæstionem pertractatam aliquid de positionibus est dicendum. *Positiones* quæ appellari etiam solent *articuli* inductæ sunt primitius ex consuetudine et deinde per leges positivas approbatæ fuerunt, ut obtenta quo fieri melius possit partium confessione, expeditiori litium termino consuleretur.

Positio est pura et nitida allegatio alicujus facti ad causam quæ agitatur pertinentis, in scriptis, et sub juramenti fide pertinentis exhibita ad hunc scopum ut si factum allegatum ab una admittatur ab altera parte colligante, is qui allegationem hanc proposuit, eximatur ab onere probandi factum allegatum. Formula positionum hæc est 'Dico, vel pono, esse verum me tibi mutuo dedisse centum'. Positio debet esse pura et nitida allegatio facti, quia clare debet exprimi id quod unus ex colligantibus desideret et postulet ab alio admitti. Hinc positio captiosa vel æquivoca non admittitur. 2°) Positio est allegatio facti, nam positio juris non admittitur. Hinc ex. gr. unus ex colligantibus non potest alium interrogare utrum ita vel aliter legem intelligat et recipiat. Determinare enim juris quæstionem est proprium iudicis. 3°) Factum allegatum in positione debet ad causam pertinere, nam impertinens et aliena circumstantia respui merito potest. 4°) Juxta dispositionem juris canonici *cap. 2. De Testib. in VI°.* qui proponit positionem tenetur juramentum emittere de veritate dicenda. Positio hisce conditionibus suffulta et a iudice recepta non potest ab altera parte sperni, sed eidem vel assentiri vel contradicere debet, ita ut si absque rationabili causa respondere recuset, pro confessa habeatur. Ita in *cap. 2. h. t. in VI°.* Etenim in iudicio colligantes rationem reddere tenentur factorum, quæ ab alterutro allegantur et iudex potest præcipere partibus, ut facta explicant. Hinc qui respondere recusat merito in hoc ipso punitur, ut pro confesso habeatur.

Positiones quamvis regulariter fiant ab actore, tamen proponi etiam possunt a reo, quia utriusque interest simpliciore reddere

statum quæstionis, et cognoscere quid ab altera parte pro certo habeatur et extra controversiam, quid vero controvertatur. Cum vero positiones sint loco probationum, *cap. 2. h. t. in VI.* hinc 1°) proponendæ sunt post litem contestatam usque ad terminum utilem pro adducendis probationibus. 2°) Responsio faciendæ est pura et simplex, seu clara et manifesta.

Usus proponendi formales positiones in judiciis non est amplius frequens, idest in omnibus causis ordinario non servatur, bene vero sive in scriptis allegationibus, sive in discussione verbali causarum ab alterutro ex litigantibus, possunt particulares circumstantiæ facti proponi, ut circa eas adversarius respondeat; iudex vero ex agendi ratione hujus normam et lumen in proferenda sententia potest optime sumere. *Dixi usus non est amplius frequens.* Nam juxta organicam actualem judiciorum disciplinam, etiam hodie possunt, et aliquando solent deferri adversæ parti interrogatoria, quæ positionibus æquiparantur. Positiones vero idest articuli semper adhibentur in processibus pro causis Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei. Fatendum vero est methodum ordinariam adhibendi positiones valde accommodatam esse pro determinanda in causis quæstione facti.

20. *Queritur* 6°) An confessio judicialis vel extrajudicialis faveat alteri parti colliganti contra confitentem solummodo, vel etiam noceat tertiæ personæ, quæ extranea sit a judicio.

Distinguendum est inter causas civiles et criminales. In causis civilibus ex regula generali confessio non nocet tertiæ personæ, quæ cum confitente negotium non habeat. Nam regula in judiciis est, neminem esse damnandum nisi ex sua confessione, aut ex probationibus adversarii sui. Hinc ex. gr. si vigente quæstione inter Titium et Cajum de præstatione alicujus rei, Caju fateatur se utique pro aliqua parte teneri, sed pro reliqua teneri Sempronium, non ideo potest Sempronius ex confessione Caji damnari ad præstationem quotæ sibi imputatæ.

At quid dicendum si is qui confessus est gerit negotium tertii?

Si sermo sit de procuratore vel avvocato, confessio contra dominum principalem emissa potest semper ab eodem principali domino revocari, quamvis non demonstraverit errorem aut falsitatem. Etenim dominus principalis semper sibi majorem promeretur fidem, quam ejus advocatus vel procurator. Excipitur tamen

confessio emissa ab avvocato vel procuratore ex speciali mandato domini principalis, quæ intra limites mandati recipitur tamquam confessio ejusdem domini.

21. Quod si quæstio sit de Prælati Ecclesiarum, œconomis seu generalibus administratoribus necnon tutoribus et curatoribus, communiter recipitur theoria Panormitani in *cap. 2. h. t. n. 10.* et distinguitur inter confessionem emissam a Prælato, œconomis etc. in judicio per viam jurisdictionis contentiosæ, et confessionem emissam sponte extra judicium. Primam docent nocere Ecclesiis, personis administratis, pupillo vel minori, secundam vero minime. Ratio prioris conclusionis est, quia prior confessio non censetur libere remissa arbitrio confitentis, sed ob necessitatem juris, et ob exigentiam judicii editam fuisse censetur. Hinc in specie confessionis a Prælato emissæ, quemadmodum sententia prolata contra Prælatum valet non solum contra ipsum, sed etiam contra ejus Ecclesiam et successores; ita etiam confessio necessaria ejusdem Prælati valebit contra Ecclesiam et Prælati successores. Revocari autem poterit hæc Prælati confessio 1°) Si Prælatus Ecclesiæ, vel alius Ecclesiæ aut monasterii œconomus paratus sit demonstrare errorem facti. *Cap. 3. h. t. 2°)* Per remedium restitutionis in integrum, si contra Ecclesiam vel monasterium gravis læsio ex confessione resultaverit. At si prorsus ex libera sua voluntate Prælatus vel œconomus, aut tutor, aut curator, extra judicium confessionem emittat, non poterit hæc confessio contra Ecclesiam, vel administratas personas, aut pupillum vel minorem ceu evidens et legitima probatio invocari. Ratio est quia confessio sponte facta consideratur ceu donatio aliqua, quæ administratoribus rerum alienarum interdicta est. In specie autem bonorum et jurium Ecclesiæ Prælatus libere non potest de eisdem disponere, sed requiruntur causæ legitimæ et canonicæ solemnitates, de quibus agitur in *tit. De Reb. Ecc. alienan. vel non.*

22. Sed exceptio est quando confessio revelat factum proprium ipsius Prælati, vel administratoris, seu tutoris vel curatoris; ex. gr. si Prælatus fateatur sibi factam fuisse solutionem alicujus debiti in favorem Ecclesiæ. Quo in casu creditur confitenti contra Ecclesiam vel administratas personas, nisi contrarium probetur. Ratio est quia in electione Prælati, vel destinatione œconomi, administratoris etc. censetur electa fuisse industria persona, cujus fiduciæ commissa fuerant expedienda negotia.

23. *Quæritur* 7°). An in causis criminalibus confessio de proprio crimine unius ex correis admitti debeat etiam adversus alios, ita ut eis noceat.

Etiam in criminalibus causis valet regula generalis negativa ex *cap. 1. h. t.* ita ut *glossa v. confessi* inferat hoc principium 'Nulli de confesso super crimine aliorum creditur'. Idem infertur ex *cap. 10. De Testibus*. Hæc juris dispositio merito constitui poterit, quia qui crimen proprium in iudicio confitetur, infamis est et suspectæ fidei, ejusque proinde depositio præsumi illico vera nequit, ita ut loco probationis contra alium retineatur. Unde confessio hæc in ordine ad alios periculosa perhibetur in *cap. 1. h. t.* Hinc qui in iudicio crimen suum confessus sit, rejicitur a testimonio ferendo contra alios. *Cap. 54. De Testib.*

24. At quædam sunt crimina excepta quæ cum societati vel civili, vel religiosæ maxima procreent pericula et damna, non requirunt ordinariam et rigidam procedendi normam. In hisce scilicet ob imminens periculum, quod prævidetur, etiam media extraordinaria inquisitionis adhibentur. Hinc confessio rei 1°) valet ad instituendam inquisitionem specialem contra personam, quam reus confitens in iudicio indigitavit, ita ut hæc persona teneatur sese purgare ab imputatione sibi facta. 2°) Reus confessus in iudicio potest ceu testis adhiberi contra socium criminis. *Cap. 5. De hæret. in VI.*, et *cap. 14. De Præsumpt. in VI.*

Crimina autem maxime perniciosa et excepta quoad societatem civilem sunt præcipue crimen læsæ majestatis et perduellionis. *Cap. 1. h. t.*; et crimen latrocinii et crassationis per vias publicas. *L. 6. ff. De Custod. et exhibit. reorum.*

Quoad vero societatem religiosam sunt: 1°) Crimen hæresis. *Citt. capp. 5. De hæret. in VI.* et *14. De Præsumpt. in VI.* 2) Crimen simoniæ. *Can. Sane caus. 15. q. 3.* At obstare videtur *cap. Veniens. 10. De Testibus*, in quo decernitur socium criminis simoniæ non posse testimonium ferre contra imputatum de eodem crimine. Unde exceptio facienda esse videtur.

Ceterum etiam in criminibus non exceptis confessio rei relate ad consocios suos spernenda non est a iudice et fisco; sed licet loco probationis nequeat haberi, tamen retineri et æstimari debet ceu aliqua præsumptio, præsertim si sit adminiculata. Hinc quam-

vis vi hujus confessionis non possit illico realiter comprehendi socius vel etiam invitus compelli ad sese personaliter defendendum ab impacta imputatione, tamen potest iudex uti confessione ad instituendam genericam inquisitionem auctorum criminis.

25. Præstat ultimo loco quærere quid sentiendum de confessione sacramentali, quæ forte etiam legitimo modo reveletur, utrum ea uti possit iudex contra ipsum confitentem.

Pro indubia sententia tenendum est sacramentalem confessionem sive ea per ipsum sacerdotem, sive per alium qui crimen occasione confessionis audierit reveletur, nullo modo in iudicio externi fori contra confitentem probare. Nam ut omittamus aversionem et odium, quod contra reconciliationis sacramentum a fidelibus conciperetur ob revelationem criminis, et ob usum hujus revelationis, valet in casu duplex juridica ratio 1°) quia sacramentalis confessio non homini censetur facta sed Deo. *Cap. 2. De Offic. Jud. Ord.* Hinc ea uti non potest homo in usibus profanis, et a fortiori in foro externo. 2°) Quia si agatur de illegitima revelatione secreti sacramentalis, fidem non promeretur, qui sacramentalis confessionis sigillum infringunt. Prima ratio etiam demonstrat loco probationis haberi non posse schedam referentem peccata in confessione exposita. Immo ob primam rationem scimus prorsus neglectam fuisse a tribunali S. Rotæ revelationem criminis factam ab ipso confessario ex licentia ipsius confitentis. Id contigit in celebri quæstione filiationis Ducis Sforza-Cesarini agitata in S. Rota ab anno 1834 ad annum 1837, in qua ex licentia matris infantis, de cujus origine agebatur, confessarius testatus est, circa tempus, ad quod referri poterat conceptio infantis ejusdem, ipsam matrem in confessione sacramentali sese accusasse de adulterio commisso. Confessio enim sacramentalis extranea prorsus est et impertinens quoad forum externum, in quo non solum veritas attenditur, sed etiam modus legitimus veritatem cognoscendi. Hinc in causa criminali, quamvis qui in re gravis momenti aliquid coram iudice competente dixerit contra se, tamen non habetur ceu plene et legitime convictus, non obstante præsumptione quod qui loquitur contra se juxta veritatem loquatur. *Cap. 4. De Judiciis.* Reus enim solummodo vincitur legitimis probationibus.